

سرقت اینترنتی از دیدگاه فقهای معاصر

پدیدآورنده (ها) : ایزدی فرد، علی اکبر؛ حسین نژاد، سیدمجتبی

فقه و اصول :: نشریه فقه اهل بیت :: زمستان ۱۳۹۴ - شماره ۸۴ (علمی-ترویجی/ISC)

صفحات : از ۲۲۹ تا ۲۵۳

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1394415>

تاریخ دائلود : ۱۴۰۴/۰۷/۱۰

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- از مطلق مشروطه تا مشروطه مطلق (نگاهی به موضع سیاسی آخوند خراسانی و شیخ فضل الله نوری در برابر مشروطه)
- تناسب حکم و موضوع در نظرهای فقهی و اصولی امام خمینی
- محیط سازی بر ضد ولایت فقیه
- خوارج سنتی و خوارج مدرن
- تاملی بر نقش تنقیح مناط ، و اصطلاحات همسو در استنباط احکام
- حضور زنان در ورزشگاه‌ها
- مالکیت فکری؛ سیری در ادله موافقان و مخالفان
- خرید و فروش سهام شرکت ها
- طرق تحصیل وثوق به صدور خبر
- بررسی اصل رجالی «وثاقت رجال کتاب نوادر الحکمه»
- معناشناسی «اضلال الهی» در قرآن کریم
- پژوهشی در سیر تاریخی تنقیح مناط در فقه امامیه

عناوین مشابه

- مشروعیت عملیات استشهادی از دیدگاه فقه‌های معاصر شیعه و اهل سنت
- بررسی و نقد ادله کنترل جمعیت از دیدگاه فتاوای فقه‌های معاصر
- بررسی فقهی موضوع شناسی حرز در سرقت از دیدگاه فقه‌های امامیه
- بررسی حد بلوغ از منظر فیض کاشانی و مقایسه آن با قول مشهور و دیدگاه فقه‌های معاصر
- حقوق غیرمالی زوجین از دیدگاه فقه‌های امامیه معاصر
- مشروعیت عملیات استشهادی، از دیدگاه فقه‌های معاصر شیعه و اهل سنت
- بررسی حکم منجزات مرض موت از دیدگاه فقه‌های امامیه
- ماهیت انسان معاصر و نیازهای او از دیدگاه سید حسین نصر
- تحویلی نگری در تعریف دین از دیدگاه دین پژوهان معاصر غرب
- بررسی نارسایی های دیدگاه های روان شناسی معاصر پیرامون ملاک های بهنجاری و نابهنجاری و تبیین این موضوع از دیدگاه اسلامی

سرقت اینترنتی از دیدگاه فقهای معاصر

○ علی اکبر ایزدی فرد*

○ سید مجتبی حسین نژاد**

چکیده

یکی از سرقت‌هایی که در جامعه امروزی با توجه به پیشرفت تکنولوژی علم، شیوع به سزایی دارد و چه بسا ضرر ناشی از آن به مراتب بیشتر از سرقت سنتی سزی باشد، سرقت‌های اینترنتی است. حکم این سرقت با توجه به نوظهور بودن آن، تنها از سوی اندکی از فقهای معاصر مورد بررسی قرار گرفته است. بعضی از این فقها در صورت اجتماع شرایط سرقت مستوجب حد، حکم به اجرای حد بر سارق اینترنتی و بعضی نیز حکم به تعزیری بودن آن داده‌اند. در شأنت وجود شرایط سرقت مستوجب حد در این

* استاد فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه مازندران، ali85akbar@yahoo.com

** استادیار فقه و مبانی حقوق اسلامی موسسه آموزش عالی پارس‌بابلسر (نویسنده

مستول)، mojabahoseinnezhad4@gmail.com

نوع از سرقت ها، جای هیچگونه شبهه ای نیست و لذا با استناد به ادله ای همچون اطلاق آیه سرقت و روایات وارده در باره اجرای حد قطع بر سارق و هم چنین تنقیح مناط، می توان گفت: سارقین اینترنتی در صورتی که پس از شکستن قفل فایل دیگری، داده هایی را که جنبه مالیت دارند به سرقت ببرند، حد قطع بر آنان اجرا خواهد شد. **کلید واژگان:** اطلاق، تنقیح مناط، حد، سرقت اینترنتی، سرقت سنتی.

مقدمه

یکی از معضلات جامعه امروزی سرقت های اینترنتی است. این گونه سرقت به این صورت است که اطلاعاتی که نماینده و معرف اشیای ملموس و مادی هستند بعد از دستکاری سیستم کامپیوتری توسط مرتکب ربوده می شوند. فقها و حقوقدانان معاصر در حکم این گونه سرقت ها اختلاف نظر بسیار دارند، آیا سرقت های اینترنتی از مصادیق سرقت های حدی به شمار می آیند یا اینکه به دلیل نداشتن شروط معتبر در سرقت مستوجب حد، نمی توان آنها را در زمره سرقت های مستوجب حد به شمار آورد؟ به عبارت دیگر آیا به دست آوردن کلمه رمز دیگران و در نتیجه وارد شدن به فایل شخصی آنان و سرقت از داده های وی که جنبه مالی دارد، می تواند به عنوان یک سرقت حدی و واجد شرایطی همچون محرز بودن اموال مسروقه، هتک حرز و اخراج اموال از حرز باشد؟

قبل از پاسخ به سؤال یاد شده این نکته را باید در نظر داشت که سرقت های اینترنتی و الکترونیکی از جرائمی است که هر روز به دلیل ملموس نبودن آن و فقدان قانون مدون و تنظیم شده در این مورد، بر تعداد مرتکبین آن افزوده می شود. این نوع از سرقت ها امروزه از سرقت های سنتی پیشی گرفته و به معضل بزرگ و پیچیده ای برای جوامع بشری تبدیل شده است.

۱. موضوع شناسی سرقت‌های اینترنتی

باید در نظر داشت که اخذ اطلاعات ممکن است در قالب سرقت و چه بسا در قالب جرائم دیگر هم چون اختلاس، انتهاب، استلاب و یا کلاهبرداری شکل گیرد. تحقیق در هریک از این موارد خود نیازمند پژوهش مستقل و مفصلی است، لیکن در تحقیق حاضر فقط سرقتی که در فضای مجازی صورت می‌پذیرد مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در موضوع شناسی سرقت اینترنتی همان تعریف سنتی، صادق است. سرقت سنتی را بنا بر تحقیق و با توجه به روایت محمدبن مسلم می‌توان این گونه تعریف کرد: «خارج کردن پنهانی اموال دیگری از روی ناحق از حرز با علم به این که آن اموال اولاً از آن دیگری باشد و ثانیاً شخص، علم به حرمت این عمل نیز داشته باشد بدون عروض شبهه‌ای که باعث جواز برداشتن مال شود و ثالثاً در عمل مزبور قصد ربودن و بردن اموال و خارج کردن آن را از تصرف مال باخته داشته باشد»^۱. مواردی که مالیت ندارد از حیطة بحث سرقت خارج است و ممکن است تحت عنوان جزایی دیگری بگنجد. توجه به این نکته نیز لازم است که منظور از مالیت داشتن، مالیت داشتن در بازار نیست؛ بلکه چه بسا ممکن است چنین داده‌هایی برای اشخاص دیگر فاقد ارزش اقتصادی باشد منتهی برای برخی ارزش داشته باشد و شرع و عرف پرداختن مال در مقابل آن را مذموم نشمارد.

البته ممکن است گفته شود که داده‌های شخصی نمی‌تواند به عنوان مال (که یکی از شرایط اموال مسروقه در سرقت مستوجب حد است) در نظر گرفته شود منتهی باید در نظر داشت که مال در اصطلاح فقها شامل هر چیزی است که قابلیت

۱. کلینی، کافی، ج ۷، ص ۲۲۱؛ شیخ طوسی، تهذیب، ج ۱۰، ص ۹۹؛ همو، الاستبصار، ج ۴، ص ۲۳۸؛ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۸، ص ۲۴۳.

برای معامله و داد و ستد را داشته باشد و دارای منفعت مقصوده نزد عقلا باشد.^۲ در فرض مزبور نیز بسیاری از داده‌ها در فایل شخصی افراد قابلیت داد و ستد داشته و دارای منفعت مقصوده نزد عقلا است. ممکن است نخبه‌ای پس از سال‌های متمادی تلاش موفق به اختراع یا کشف چیزی شود و قبل از عرضه آن، شخص دیگری از طریق اینترنت وارد فایل شخصی وی شده و آن را سرقت کرده باشد.

سرقت‌های اینترنتی به صورت‌های مختلفی شکل می‌گیرد؛ یکی از صور آن که شیوع بیشتری در میان هکرها دارد این گونه است که کاربر با به دست آوردن رمز سیستم دیگری داده‌ها و اطلاعات ارزشمند او را بدون هیچگونه مجوزی به فایل خویش یا به فایل دیگری انتقال دهد و از آن داده‌ها بهره ببرد. در این مقاله به بررسی این صورت پرداخته می‌شود. آیا این عمل سرقت مستوجب حد است؟

نکته‌ای که در اینجا حائز اهمیت است این است که در تحقق سرقت سنتی، مال باید از دسترس و از تحت تصرف مالک خارج شود؛ لذا در انطباق مفهوم سرقت در محیط مجازی چاره‌ای نیست جز اینکه اخذ داده‌های دیگران با عمل cut (انتقال داده‌ها بدون اینکه هیچگونه اثری از آن داده‌ها در کامپیوتر مال باخته باقی بماند) صورت گیرد نه عمل copy که داده‌ها در عملیات کپی از بین نمی‌رود. البته بعضی از داده‌ها از قبیل اختراعات و طراحی‌ها و یا فیلم‌ها قبل از عرضه آن به مؤسسات و بازارها ممکن است در اثر عمل کپی توسط شخص دیگری، امتیاز خود را از دست داده و پس از فاش شدنشان دیگر هیچ گونه ارزشی برای مال باخته نداشته باشد که در این صورت عمل مزبور نیز سرقت تلقی می‌شود؛ زیرا داده در این صورت اگرچه به صورت ظاهری در کامپیوتر مال باخته باقی است، ولی به سبب از بین رفتن ارزشش در حکم معدوم است.

۲. شیخ طوسی، الخلاف، ج ۵، ص ۴۱۵؛ همان، المبسوط، ج ۳، ص ۱۵۹؛ انصاری، کتاب المکاسب، ج ۴، ص ۹؛ امام خمینی، کتاب البیع، ج ۳، ص ۸۷.

سؤالی که ممکن است در اینجا مطرح شود این است که با توجه به تعریف سرقت، حتی اگر شخص در محیط مجازی انتقال داده‌ها را با عمل cut انجام دهد، باز هم مسئله محل تأمل است؛ زیرا با برنامه‌های پیشرفته‌ای مانند بازیافت (Recovery) این امکان هست که داده‌های از دست رفته و حذف شده را دوباره باز می‌گرداند، لذا حتی با عمل cut هم ماهیت سرقت محقق نمی‌شود.

در جواب این مناقشه باید گفت که بدون شک در فرض مزبور، عمل سرقت صورت گرفته است؛ زیرا اطلاعات توسط سارق و با قصد سرقت برده شده و سارق هم به خواسته خود رسیده است. امکان باز یافت داده‌های از دست رفته را نمی‌توان موجهی برای عدم تحقق سرقت دانست، مثلاً این مورد مانند آن است که در سرقت سنتی، بعد از بردن مال و اخراج آن از حرز، مال در اختیار صاحب مال قرار گیرد. گذشته از اینکه این طور نیست که همیشه برنامه‌های از دست رفته قابل برگشت باشند؛ بلکه ممکن است به طور کلی از بین رفته باشند.^۳

۲. شأنیت وجود شرایط سرقت مستوجب حد در سرقت‌های اینترنتی

باید در نظر داشت که تقریباً در شأنیت وجود شرایط سرقت مستوجب حد غیر از شرایط مربوط به حرز (محرز بودن اموال مسروقه، هتک حرز، اخراج اموال (داده‌ها) از حرز) جای هیچ شک و شبهه‌ای نیست؛ زیرا فرض این است که کاربر مرتکب سرقت رایانه‌ای، شخص بالغ و عاقل و مختار و غیر مضطر باشد، شبهه جواز تصرف (مانند رابطه پدر و فرزندی یا قحط سالی) هم در کار نباشد، ارزش داده‌های مسروقه به اندازه نصاب قطع باشد، پس از شکستن رمز به صورت مخفیانه - چه بسا این شرط رکنی سرقت کاملاً در سرقت‌های اینترنتی وجود دارد؛ زیرا فعالیت‌های رایانه‌ای غالباً پنهانی صورت می‌گیرد از جهت اینکه نمی‌توان

۳. بای و پور قهرمانی، بررسی فقهی حقوقی جرائم رایانه‌ای، ص ۳۴۵.

محیط مجازی را مانند محیط فیزیکی زیر نظر داشت - سرقت کند.

همچنین در مورد تحقق بعضی از شرایط مربوط به حرز (محرز بودن اموال مسروقه، هتک حرز، اخراج اموال از حرز، غصبی یا سرقتی نبودن حرز و یا اموال درون آن) در سرقت مستوجب حد نیز می توان گفت که جای هیچ شبهه ای نیست؛ زیرا:

اولاً: شخص مال باخته، داده ها و اسناد خود را بنا بر فرض مسئله در فایل های قفل دار قرار داده است، ملاک در تشخیص مصادیق حرز، عرف است و این نحوه حفاظت از اطلاعات در نزد عرف همانند حرز و قفل فیزیکی است. تبیین این بحث به صورت خیلی خلاصه از این قرار است:

فقها علی رغم اتفاق نظر در اعتبار محرز بودن اموال مسروقه^۴ به عنوان یکی از شرایط سرقت مستوجب حد، و مراجعه به عرف^۵ در موضوع شناسی حرز و نداشتن حقیقت شرعی، در تبیین ماهیت و مفهوم و مصادیق حرز اختلاف نظر بسیار شدیدی دارند که در مجموع انظار آنها را به پنج دیدگاه می توان تقسیم کرد:

دیدگاه اول: مراد از حرز جایی است که انسان بدون اذن صاحبش (یا اذن شخصی که آن جا و مکان در تصرف اوست) حق ورود به آنجا را ندارد.^۶

دیدگاه دوم: حرز عبارت است از هر مکانی که سارق در آن مکان احساس خطر کند به سبب آنکه یا از آن مکان به صورت دائمی مراقبت می شود، یا قفل دارد، یا مال در آن مدفون است.^۷

۴. شریف مرتضی، الانتصار، ص ۵۳۰؛ طوسی، الخلاف، ج ۵، ص ۴۱۸؛ ابن زهره، غنیة النزوع، ص ۴۳.

۵. سیوری، التنقیح الرائع، ج ۴، ص ۳۷۷؛ راشد صیمری، غایة المرام، ج ۴، ص ۳۴۵.

۶. حلبی، الکافی فی الفقه، ص ۴۱۱؛ طوسی، النهایة، ص ۷۱۴؛ ابن برآج، المذهب، ج ۲، ص ۵۳۷.

۷. علامه حلی، قواعد الاحکام، ج ۳، ص ۵۶۰؛ فیض کاشانی، مفاتیح الشرائع، ج ۲، ص ۹۲.

دیدگاه سوم: حرز مکانی است که اموال در آن مکان به سبب قفل بودن یا بسته بودن یا مدفون بودن، از دستبرد دیگران محفوظ است، البته بنابر تفصیل بین دفن آن در آبادی یا غیر آبادی.^۸

دیدگاه چهارم: حرز مکانی است که برای غیر مالک بدون اذن او، دخول و تصرف در آن جایز نباشد، علاوه بر اینکه قفل شده یا بسته شده نیز باشد.^۹

دیدگاه پنجم: حرز عبارت است از هر مکانی که اموال در آن مکان به خاطر قفل بودن یا بسته بودن یا مدفون بودن، از دستبرد دیگران محفوظ است - البته با تفصیل میان بین دفن آن در آبادی یا غیر آبادی - یا غیر از این امکنه از مکانهای دیگری که عرفاً محل حفاظت برای آن اموال محسوب می شود.^{۱۰}

نقد و بررسی هر یک از این دیدگاه ها و ادله شان خود نیازمند تحقیق مستقلى است؛ متتهى به صورت خيلى خلاصه در مقام نقد دیدگاه های اول و دوم می توان گفت: این تعاریف به صورت مطلق صحیح نیست؛ زیرا خانه ای که درب آن بسته یا قفل شده نباشد و شخصی با ورود به آن خانه مالی را بدزدد به اجماع فقها، حد قطع بر او جاری نمی شود، در حالی که در این فرض بدون هیچگونه اختلافی بین فقها ورود به این خانه بدون اذن صاحب خانه جایز نیست.^{۱۱}

در مقام نقد دیدگاه های سوم و چهارم که جمع بین دیدگاه های اول و سوم است و در نهایت برگشت به دیدگاه سوم دارد، باید گفت: ظاهر سخنان این گروه

۸. ابن ادریس، السرائر، ج ۳، ص ۴۸۳؛ حلی، الجامع للشرائع، ص ۵۶۰؛ محقق حلی، المختصر النافع، ج ۱، ص ۲۲۴؛ علامه حلی، مختلف الشیعة، ج ۹، ص ۲۱۶.

۹. ابن حمزه طوسی، الوسيلة، ص ۴۱۸.

۱۰. شهید ثانی، مسالک الافهام، ج ۱۴، ص ۴۹۴؛ مقدس اردبیلی، مجمع الفائده، ج ۱۳، ص ۲۳۹ و ۲۴۰؛ نجفی، جواهر الکلام، ج ۴۱، ص ۴۹؛ امام خمینی، تحریر الوسيلة، ج ۲، ص ۴۸۵.

۱۱. ابن ادریس، السرائر، ج ۳، ص ۴۸۳؛ شهید اول، غایة المرام، ج ۴، ص ۲۵۳.

از فقها؛ بلکه صریح بعضی از آنها از جمله عبارت ابن ادریس^{۱۲}، منحصر کردن حرز به مکان های قفل شده یا بسته شده یا مکانی است که مال در آن دفن شده باشد. در حالی که همان طور که قبل از این نیز گذشت فقها اتفاق نظر دارند که ملاک و مناط در تشخیص حرز رجوع به عرف است. با مراجعه به عرف دانسته می شود که عرف مصادیق حرز را منحصر به موارد سه گانه مذکور نمی داند؛ بلکه غیر از این موارد همچون مخفی کردن چیزی از انظار و دیدگان مردم در زیر فرش یا کتاب و یا مراقبت مراعی و مالک از گوسفندان و شتران در بیابان و غیره نیز از نظر عرفی حرز محسوب می شود، خصوصاً با توجه به اینکه جوامع بشری در سیر تکاملی خود دائماً در امور عرفی همواره تغییراتی ایجاد کرده و می کند.^{۱۳} لذا از نظر عرف، موارد و مصادیق حرز به مراتب می تواند بیشتر از موارد سه گانه مذکور باشد و ذکر مواردی مانند آنچه در موثقه سکونی از امام صادق (ع)^{۱۴} آمده، تنها از باب مثال است و هیچ خصوصیتی ندارد. در نتیجه با توجه به عرفی بودن معنای حرز، می توان از موارد مذکور در روایات الغای خصوصیت کرد و آن را به موارد

۱۲. ابن ادریس، السرائر، ج ۳، ص ۴۸۳.

۱۳. مغنیه، علم اصول الفقه، ص ۲۲۲.

۱۴. «لَا يَقْطَعُ إِلَّا مَنْ نَقَبَ بَيْتاً أَوْ كَسَرَ قُفْلاً» (ر. ک: شیخ طوسی، تهذیب الاحکام، ج ۱۰، ص ۱۰۹؛ همو، الاستبصار، ج ۴، ص ۲۴۳؛ حرّعاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۸، ص ۲۷۷) فائلین به قول سوم در وجه استدلال به این روایت گفته اند که مطابق با مضمون این روایت مقتضای «لا» و «الا» - که حصر است و امام (ع) می فرماید «لا یقطع الا ...» - عدم اجرای حد سرقت در غیر این مواضع است، لذا اگر سارق از غیر این مواضع سرقت کند مانند اینکه سرقت وی از مکانی که درب آن بسته نیست، حد قطع بر وی اجرا نخواهد شد و لو شرعاً حق نداشت وارد خانه شود و عمل حرامی مرتکب شد و لکن در عین حال سرقت وی موجب قطع دست؛ زیرا مال دزدیده شده در حرز نبوده است. (صیمری، غایة المرام، ج ۴، ص ۳۴۶).

دیگری که عرفاً حرز تلقی می شود توسعه داد. ^{۱۵} البته موارد سه گانه مذکور در روایات، به صورت یقینی حرز محسوب می شوند ولی با توجه به ملاک بودن عرف، حرز منحصر به این موارد نیست. با توجه به اشکالات دیدگاه های چهار گانه، دیدگاه پنجم صحیح به نظر می رسد؛ بنابراین زمانی که ملاک موضوع شناسی حرز، عرف باشد به قول آیت الله مرعشی به نقل از مرحوم کاشف الغطاء، فقیه به هر درجه ای از فقاها هم رسیده باشد باز هم چاره ای ندارد که در تشخیص موضوع به عرف مراجعه کند. ^{۱۶}

با مراجعه به عرف امروز، معلوم می شود که داده هایی که در فضای مجازی در کامپیوتر مواظبت می شوند، محرز به شمار می آیند. منتهی با دقت در این مسئله، توجه به دو نکته و تفکیک آنها از یکدیگر لازم است:

نکته اول: در صورتی که عرف، کامپیوتر را به عنوان حرز برای یک سلسله از داده ها و اطلاعات به حساب نیاورد، - با توجه به اینکه محرز بودن اموال مسروقه یکی از شرایط سرقت حدی است - سرقت مستوجب حد تحقق پیدا نمی کند؛ بلکه با توجه به روایت محمد بن مسلم، اصلاً سرقت تحقق نیافته است و عمل مزبور در زمره جرایم دیگری همچون اختلاس - البته بنا بر نظریه مشهور فقها که اختلاس را ربودن از غیر حرز می دانند - قرار می گیرد.

نکته دوم: در صورتی که عرف کامپیوتر را به عنوان حرز برای یک سلسله از داده ها و اطلاعات بداند، باز باید دو مورد را از هم تفکیک کرد: اطلاعاتی که عرف صرف وجود آنها را در کامپیوتر حرز به حساب می آورد و اطلاعاتی که عرف

۱۵. شهید ثانی، الروضة البهیة، ج ۹، ص ۳۰۴؛ طباطبایی، ریاض المسائل، ج ۱۶، ص ۱۶۶؛ تبریزی، أسس الحدود و التعزیرات، ص ۴۰۴ و ۴۰۵؛ موسوی خویی، مبانی تکملة المنهاج، ص ۳۴۸.

۱۶. علوی، السرقة على ضوء القرآن، ص ۲۲۳: «الفقيه مهما بلغ في الفقه فإنه عيال على العوام».

صرف وجود آنها را در کامپیوتر حرز نمی داند؛ بلکه تنها در صورتی آن را حرز به حساب می آورد که مجهز به سیستم امنیتی همچون قفل و گذاشتن رمز باشد؛ بنابراین ملاک حرزیت اطلاعات در محیط مجازی نیز مانند محیط خارجی، عرف است.

ثانیاً: شخص مالباخته می تواند داده های خود - نه داده های دیگران- را در فایل کامپیوتر شخصی خود ذخیره کند، لذا شائیت شرط غصبی نبودن یا سرقتی نبودن حرز و یا اموال درون آن در فرض این مسئله نیز می تواند وجود داشته باشد.

ثالثاً: در این نوع از سرقت ها، اخراج و انتقال داده ها از حرز (فایل شخصی دیگران) به واسطه الکترون ها صورت می گیرد؛ بنابراین در تحقق شرط اخراج داده از حرز شکی نیست. منتهی توجه به این نکته لازم است که ممکن است فردی اطلاعات را به طور مستقیم و مباشرتاً سرقت نکند؛ بلکه از طریق ویروس و کرم رایانه ای یا برنامه های دیگر عمل ربودن را انجام دهد؛ یعنی برنامه های مذکور را طوری طراحی کرده باشد که بدون هدایت شخصی وارد رایانه دیگری شود و اطلاعات آن را بر بایند. در این صورت آیا می توان گفت که اخراج اموال (داده ها) از حرز تحقق پیدا می کند؟

در این موارد می توان گفت: از آنجا که ویروس ها و کرم های رایانه ای و برنامه های مشابه آنها از خود اراده مستقلی ندارند؛ بلکه ساخته و پرداخته بشری هستند؛ لذا اگرچه اطلاعات توسط برنامه های مذکور ربوده می شود ولی برنامه مذکور در حقیقت ابزار محسوب شده و عمل اخراج اموال از حرز به مرتکب مستند است.

تبیین این مطلب به این قرار است:

با تتبع در عبارات فقها دانسته می شود که اخراج اموال از حرز به دو صورت شکل می گیرد که عبارت است از:

۱- اخراج مباشرتى: يعنى سارق خود به تنهائى و يا به كمك ديگرى اموال را مستقيماً و بدون كمك گرفتن از واسطه، از حرز خارج كند.^{۱۷}

۲- اخراج تسببى: يعنى سارق به كمك وسيله اين اخراج را انجام دهد؛ مثل اينكه کالا را به طنابى ببندد آنگاه بيرون حرز برود و از آنجا کالا را با طناب به بيرون بكشد يا اينكه آن را بر پشت چهارپايى بگذارد و به وسيله آن، کالا را خارج كند و اينكه به شخص غير مميزى (مانند بچه يا ديوانه) دستور دهد كه کالا را از حرز بيرون ببرد كه در اين صورت حد قطع بر كسى كه دستور اخراج کالا را داده، اجرا مى شود و بر بچه و ديوانه حد قطع اجرا نمى شود؛ چون در اين موارد مباشر در مقايسه با سبب، ضعيف است و به مثابه آلت و ابزار براى شخص دستور دهنده مى باشد.^{۱۸}

با توجه به مطالب ياد شده، معيار در اخراج تسببى آن است كه مباشر نبايد از جمله چيزهاى باشد كه صلاحيت براى اسناد عمل اخراج را به خود به نحو حقيقت داشته باشد.^{۱۹}

حال با حفظ اين نكته در بحث مذكور، با توجه به اينكه كرم ها و ويروس ها همچون چهارپا از خود هيچ اراده اى ندارند و به مثابه آلت و ابزار محسوب مى شوند، مصداق اخراج تسببى بوده و به تبع آن شرط اخراج اموال از حرز تحقق پيدا مى كند.

در هر حال در صورتى كه به دلايل مختلفى، از نظر عرفى در تحقق اخراج داده از حرز يا حرزيت داده ها شبهه ايجاد شود، با توجه به اينكه بر اساس صحيحه

۱۷. ر. ك: طوسى، المسبوط، ج ۸، ص ۲۷؛ قاضى ابن برآج، جواهرالفقه، ص ۲۲۷ و ۲۲۸؛ همو، المهذب، ج ۲، ص ۵۳۹؛ محقق حلى، شرائع الاسلام، ج ۴، ص ۱۶۰؛ علامه حلى، قواعد الاحكام، ج ۳، ص ۵۶۴.

۱۸. ر. ك: طوسى، المسبوط، ج ۸، ص ۲۷؛ ابن برآج، جواهرالفقه، ص ۲۲۷ و ۲۲۸؛ همان، المهذب، ج ۲، ص ۵۳۹؛ ابن ادريس، السرائر، ج ۳، ص ۵۰۲ و ۵۰۳.

۱۹. شهيد ثانى، مسالك الافهام، ج ۱۴، ص ۴۸۶.

محمد بن مسلم، محرز بودن اموال مسروقه و تحقق اخراج اموال مسروقه از حرز در مفهوم سرقت دخالت دارد، دیگر نمی توان به اطلاق آیه سرقت و روایات وارده تمسک کرد و به مقتضای قاعده درء، حد قطع از سارق دفع می شود.

تبیین این مطلب از این قرار است:

عن محمد بن مسلم قال: قلتُ لآبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): فِي كَمْ يُقَطَّعُ السَّارِقُ؟
قال: فِي رُبْعِ دِينَارٍ. قال قلتُ له: فِي دِرْهَمَيْنِ؟ قال: فِي رُبْعِ دِينَارٍ بَلَغَ
الدِّينَارُ مَا بَلَغَ. قال قلتُ له: أَرَأَيْتَ مَنْ سَرَقَ أَقْلَ مِنْ رُبْعِ دِينَارٍ هَلْ يَقَعُ عَلَيْهِ
حِينَ سَرَقَ اسْمُ السَّارِقِ وَهَلْ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ سَارِقٌ؟ فَقَالَ: كُلُّ مَنْ سَرَقَ مِنْ
مُسْلِمٍ شَيْئًا قَدْ حَوَاهُ وَآخَرُزَهُ فَهُوَ يَقَعُ عَلَيْهِ اسْمُ السَّارِقِ وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ سَارِقٌ،
وَلَكِنْ لَا يُقَطَّعُ إِلَّا فِي رُبْعِ دِينَارٍ أَوْ أَكْثَرَ، وَلَوْ قُطِعَتْ أَيْدِي السَّرَّاقِ فِيمَا أَقْلُ
هُوَ مِنْ رُبْعِ دِينَارٍ لَأَلْفَيْتَ عَامَّةَ النَّاسِ مُقَطَّعِينَ؛^{۲۰}

محمد بن مسلم می گوید از امام صادق (ع) سؤال کردم، در چه مقداری دست دزد قطع می شود؟ فرمودند: در ربع دینار، عرض کردم: دو درهم؟ فرمود: در ربع دینار، قیمت دینار به هر اندازه برسد. عرض کردم: آیا بر کسی که کمتر از ربع دینار سرقت کرده عنوان دزد صدق می کند و نزد خداوند سارق محسوب می شود؟ فرمودند: هر کسی از مال مسلمانی، چیزی را که در حرز و محفظه ای نگهداری می کند، بدزد عنوان سارق بر او اطلاق می شود و نزد خداوند سارق است، ولی برای او کیفر قطع دست نیست مگر در ربع دینار یا بیشتر. اگر دست سارقین در کمتر از ربع دینار، بریده می شد عموم مردم را دست بریده می یافتی.

سند این روایت در کافی عبارت است از:

۲۰. کلینی، کافی، ج ۷، ص ۲۲۱؛ شیخ طوسی، تهذیب الاحکام، ج ۱۰، ص ۹۹؛ همو، الاستبصار، ج ۴، ص ۲۳۸؛ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۸، ص ۲۴۳.

محمد بن یعقوب، عن محمد بن یحیی، عن أحمد بن محمد، عن ابن محبوب، عن أبي أيوب، عن محمد بن مسلم قال قلت لأبي عبد الله (ع) ...
و در تهذیب و استبصار عبارت است از:

محمد بن الحسن بن علي الطوسي، عن أحمد بن محمد، عن ابن محبوب،
عن أبي أيوب، عن محمد بن مسلم قال قلت لأبي عبد الله (ع): ...

سند روایت بنا بر هر سه طریق، صحیح است. طریق شیخ به احمد بن محمد بن عیسی اشعری قمی در تهذیب و استبصار با در نظر گرفتن مشیخه اش صحیح است.^{۲۱} محمد بن یحیی ابو جعفر عطار قمی^{۲۲} در نقل کافی، همچنین احمد بن محمد بن عیسی اشعری^{۲۳}، حسن بن محبوب سراد^{۲۴}، ابراهیم ابو ایوب خراز کوفی^{۲۵} و محمد بن مسلم ثقفی^{۲۶} در هر سه نقل کافی و استبصار و تهذیب، همگی از راویان امامی ثقه جلیل شمرده می شوند. همچنین محمد بن مسلم ثقفی^{۲۷} و حسن بن محبوب - البته بنا بر قولی^{۲۸} - از اصحاب اجماع نیز می باشند؛ بنابراین سند این روایت بنا بر هر سه نقل صحیح است.

در مورد دلالت این روایت باید گفت که ظاهر آن مقتضی آن است که ضمیر در «قَدْ حَوَاهُ وَأَحْرَزَهُ» به مسلم (مسروق عنه) برگردد؛^{۲۹} زیرا اگر این ضمیر مطابق با

۲۱. عاملی، استقصاء الاعتبار، ج ۱، ص ۱۸۴؛ علوی، عاملی، مناهج الأخیار، ج ۱، ص ۳۹.
۲۲. نجاشی، الرجال، ص ۳۵۴؛ علامه حلی، الخلاصة، ص ۱۵۷.
۲۳. نجاشی، الرجال، ص ۵۹ و ۸۳؛ طوسی، الفهرست، ص ۶۱؛ همو، الرجال، ص ۳۵۱.
۲۴. نجاشی، الرجال، ص ۱۴۰ و ۱۶۰؛ طوسی، الفهرست، ص ۱۲۳؛ طوسی، الرجال، ص ۳۳۴ و ۳۵۴؛ علامه حلی، الخلاصة، ص ۳۷.
۲۵. نجاشی، الرجال، ص ۲۰؛ الفهرست، ص ۱۹؛ علامه حلی، الخلاصة، ص ۵.
۲۶. شیخ طوسی، الرجال، ص ۳۲۳ و ۳۲۴؛ علامه حلی، الخلاصة، ص ۱۵۰.
۲۷. کشی، الرجال، ص ۲۳۸.
۲۸. کشی، الرجال، ص ۵۵۶.
۲۹. فاضل لنکرانی، الحدود، ص ۵۳۳-۵۳۵.

احتمال بعضی از فقها^{۳۰} به سارق (من سرق) برگردد از آنجا که امام در مقام بیان ماهیت عمل سرقت و عنوان سارق می باشد، لازمه اش آن است که مخفی کردن اموال مسروقه توسط سارق پس از سرقت، جزئی از مفهوم سرقت در نظر گرفته شود و به تبع آن یکی از شرایط سرقت مستوجب حد محسوب شود، به طوری که حد سرقت به واسطه فقدان این شرط از باب سالبه به انتفاء موضوع (سرقت) بر شخص رباینده ثبوت پیدا نکند. با حفظ این مطلب با تتبع و امعان نظر در عبارات فقها می توان گفت که هیچ یک از فقها نه این شرط را جزء مفهوم سرقت ذکر کردند و نه آن را در زمره شرایط سرقت مستوجب حد می دانند، علاوه بر اینکه در روایات نیز غیر از روایت محمد بن مسلم با فرض پذیرفتن ارجاع ضمیر به سارق، هیچ اشاره ای به بودن آن نه به عنوان جزئی از مفهوم سرقت و نه به عنوان یکی از شرایط سرقت مستوجب حد، نشده است، حتی یک روایت نیز نمی تواند مؤید این احتمال در نظر گرفته شود. در نتیجه با مرجع ضمیر دانستن سارق (من سرق) در روایت محمد بن مسلم مخالفت با سخنان تمامی فقها و روایات وارده در زمینه سرقت حاصل می شود در حالی که با مرجع ضمیر دانستن مسلم (مسروق عنه) در این روایت نه تنها موافقت با روایات فراوان دال بر اعتبار حرز حاصل می شود؛ بلکه با سخن همه فقها از جهت اینکه در حرز بودن اموال را از شرایط سرقت مستوجب حد دانسته اند نیز موافقت شده است.

بنابراین مرجع ضمیر قطعاً مسلم (مسروق عنه) بوده و به تبع آن در حرز بودن اموال با توجه به این روایت از جمله ارکان مفهوم سرقت و داخل در ماهیت آن است. در نتیجه تعریف سرقت با توجه به روایت صحیح محمد بن مسلم «ربودن اموال به نحو پنهانی از حرز به صورت ناحق» می شود.

حال با در نظر گرفتن مطالب یاد شده، چیزی که از مفهوم سرقت (ربودن اموال

۳۰. خوانساری، جامع المدارك، ج ۷، ص ۱۳۶.

به نحو پنهانی از حرز به صورت ناحق) با در نظر گرفتن مناسبت حکم (ربودن) و موضوع (اموال درون حرز) به ذهن تبادر پیدا می کند، آن است که شخص اموال را باید از حرز خارج کند.

گذشته از اینکه امام (ع) در روایت صحیحیه مذکور در مقام بیان تعریف سرقت، آن را ربودن اموال از حرز می داند؛ بنابراین شکی نیست که امام (ع) با آوردن شرطیت در حرز بودن اموال در مفهوم سرقت، در مقام بیان هر چیزی است که مربوط به حرز بوده و در عین حال در مفهوم سرقت دخیل باشد. با حفظ این نکته، امام (ع) پس از تعریف مفهوم سرقت در ادامه می فرماید: «وَلَكِنْ لَا يُقْطَعُ إِلَّا فِي رُبْعٍ دِينَارًا أَوْ أَكْثَرَ» که مفهوم این جمله آن است که این طور نیست که سرقت - که ربودن از حرز است - در تمامی اموال موجب حد قطع شود؛ بلکه این سرقت تنها در ربع دینار و یا بالاتر از آن، موجب اجرای حد قطع می شود. لذا مستفاد از این جمله آن است که صدق مفهوم سرقت (ربودن اموال از حرز) به علاوه ارزش داشتن اموال سرقتی به اندازه یک چهارم دینار، مستوجب حد است. در نتیجه اخراج اموال از حرز نیز - با توجه به اینکه امام (ع) در مقام بیان هر چیزی است که مربوط به حرز است و در عین حال در مفهوم سرقت دخیل است - داخل در مفهوم سرقت و مستفاد از کلمه سرق است؛ و گرنه لازم می آید که اخراج اموال از حرز جزء شرایط سرقت حدی نباشد. حال با حفظ معتبر بودن اخراج اموال از حرز در مفهوم سرقت، در هنگام شک در محرز بودن اموال یا تحقق اخراج اموال از حرز، اگرچه شبهه مفهومی و مقید نیز منفصل و امر دائر بین اقل و اکثر است و به تبع آن می بایست به اطلاق آیه سرقت تمسک شود^{۳۱} و حد قطع را بر سارق اجرا کرد،

۳۱. خراسانی، کفایة الاصول، ص ۲۲۰؛ تبریزی، اصول مهذبة، ص ۴۹؛ حسینی فیروز آبادی، عنایة الاصول، ج ۲، ص ۲۶۰؛ نائینی، فوائد الاصول، ج ۲، ص ۵۲۴؛ بروجردی، الحاشیة علی الکفایة، ص ۱، ص ۴۹۲؛ مظفر، اصول الفقه، ج ۱، ص ۱۴۸ و ۱۴۹؛ تقریرات نویسنده از درس خارج اصول آیت الله سبحانی.

منتهی با معتبر بودن تحقق اخراج اموال از حرز در مفهوم سرقت، آیه و روایات وارده در زمینه اجرای حد بر سارق، اطلاق خود را از دست می دهد و دیگر نمی توان به آن تمسک جست، لذا به سبب شبهه، به مقتضای قاعده درء تمسک جسته می شود و در نتیجه حد قطع از سارق دفع می شود.

بر این اساس، در محرز بودن اموال مسروقه و غصبی نبودن فایله (حرز) و اموال (داده ها) درون آن و اخراج اموال از حرز تقریباً جای بحث و گفتگو نیست، لیکن در اشتراط هتک حرز در این مسئله میان فقها بحث و اختلاف نظر است که مختصراً به آن می پردازیم:

۳. اقوال و ادله فقها در حکم سرقت های اینترنتی

از آنجا که این سرقت از سرقت های نوظهور می باشد لذا تنها در میان فقهای معاصر، آن هم فقط در میان تعدادی از ایشان مورد بحث قرار گرفته است که در مجموع می توان گفت: دو نظریه در باره حکم این سرقت مطرح است:

سؤال مذکور به شرح زیر از مراجع عظام استفتا شده است:

سرقت اطلاعات سری کد شده و رمزدار از شبکه های کامپیوتری یا کامپیوتر شخصی و کشف رمز آنها چه حکمی دارد؟ آیا با وجود سایر شرایط امکان اجرای حد سرقت وجود دارد؟

نظریه اول: گروهی از فقها از جمله آقایان مکارم شیرازی^{۳۲}، سیستانی^{۳۳}،

۳۲. سرقت به هر حال حرام است و اگر اطلاعاتی باشد که جنبه مالیت دارد و در عرف عقلای امروز خرید و فروش می شود در صورتی که شرائط حد سرقت در آن جمع باشد اجرای حد سرقت بعید نیست البته این در مورد کسانی است که اموال آنها محترم است. مرکز تحقیقات قوه قضائیه، گنجینه آرای فقهی قضایی، سؤال ۱۷.

۳۳. همان. آیت الله سیستانی در این باره می گوید:

جائز نیست و با اجتماع شرائط (حد سرقت) باید اجرا شود.

سبحانی^{۳۴}، موسوی اردبیلی^{۳۵} قائل به یکی بودن حکم این سرقت با سرقت های سنتی هستند.

نظریه دوم: گروهی دیگر از فقها از جمله آقایان فاضل لنکرانی^{۳۶} و بهجت^{۳۷} قائل به عدم اجرای حد در این گونه از سرقت ها هستند.

همان طور که در سخن این دسته از فقها ملاحظه می شود سرقت اینترنتی از جهت دارا نبودن شرایط سرقت مستوجب حد، ظاهراً نزد آنان مشمول تعزیر است. سؤالی که در اینجا مطرح می شود این است که چرا این سرقت نمی تواند شرایط سرقت مستوجب حد در غیر سرقت اینترنتی را دارا باشد تا در نتیجه بتواند مشمول حد شود؟

شاید دلیل این دسته از فقها در نبودن سرقت اینترنتی از مصادیق سرقت حدی، آن است که در این سرقت، هتک حرز که یکی از شرایط سرقت مستوجب حد است، رخ نداده است لذا به دلیل نداشتن این شرط در زمره سرقت های تعزیری قرار گرفته است. با مراجعه به کلام آیت الله فاضل در تفصیل الشریعه دانسته می شود که مراد از هتک حرز از نظر ایشان، هر گونه بر خورد فیزیکی و ملموس با

۳۴. تقریرات نویسنده از درس خارج فقه آیت الله سبحانی.

۳۵. ر. ک: موسوی اردبیلی، فقه الحدود، ج ۳، ص ۱۶۷. البته توجه به این نکته لازم است که در «گنجینه آرای فقهی قضایی، سؤال ۱۷» نوشته شده است که آیت الله موسوی اردبیلی در این مورد می فرماید: «این اعمال حرام است ولی اجرای حد نمی شود و از موارد تعزیر است.» لذا طبق این سخن، ایشان از قائلین نظریه دوم که خواهد آمد می باشند.

۳۶. کشف اطلاعات محرمانه و یا کد شده رمزدار جایز نیست و چنانچه از این طریق ضرر و زیانی وارد شود، احتمال ضمان بعید نیست، اما این مورد از مسئله سرقت در فقه خارج است و احکام آن را ندارد بلکه از موارد تعزیر است. مرکز تحقیقات قوه قضائیه، گنجینه آرای فقهی قضایی، سؤال ۱۷.

۳۷. همان.

حرز است که باعث دست یابی به اموال موجود در حرز شود. بر این مبنا، شکستن قفل فایل در سرقت اینترنتی که بواسطه الکترون ها به صورت مجازی رخ داده است، به عنوان برخورد فیزیکی با حرز در نظر گرفته نمی شود، لذا سرقت اینترنتی واجد شرط هتک حرز نبوده و به تبع آن مستلزم حد قطع نخواهد بود.^{۳۸}

البته توجه به این نکته لازم است که آیتالله فاضل در پاسخی دیگر به این سؤال که «سرقت اطلاعات سری کد شده و رمزدار از شبکه های کامپیوتری یا کامپیوتر شخصی و کشف رمز آنها چه حکم دارد؟ آیا با وجود سایر شرایط، امکان اجرای حد سرقت وجود دارد؟» فرمودند:

«هرگاه خیانت محسوب شود تعزیر است، بلی اگر عرفاً صدق حرز بکند و اطلاعات موجود عرفاً مالیت داشته باشد، حکم سرقت را دارد.»^{۳۹}

۴- حاصل بحث

حال پس از اثبات شائیت وجود شرایط سرقت مستوجب حد، می توان با تمسک به اطلاق آیه ۳۸ سوره مائده^{۴۰} و روایات وارده در اجرای حد سرقت بر سارق، همچون روایت محمد بن مسلم^{۴۱} که گذشت، حدی بودن سرقت اینترنتی را اثبات کرد.

البته تمسک به اطلاق، ممکن است در بدو نظر مناقشاتی را به شرح ذیل به همراه داشته باشد:

۳۸. فاضل لنکرانی، الحدود، ص ۵۳۳ تا ۵۳۵.

۳۹. ر. ک: فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۲، ص ۳۸۴، سؤال ۹۵۹.

۴۰. «وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ».

۴۱. کلینی، کافی، ج ۷، ص ۲۲۱؛ شیخ طوسی، تهذیب الاحکام، ج ۱۰، ص ۹۹؛ همو،

الاستبصار، ج ۴، ص ۲۳۸؛ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۸، ص ۲۴۳.

مناقشه اول: واژه سرقت در آیه مذکور و روایات وارده در این باب همچون روایت محمد بن مسلم، منصرف به سرقت سنتی و فیزیکی است و این انصراف مانع از تمسک به اطلاق می شود.

در جواب از این مناقشه باید گفت: بر فرض که چنین باشد و خدشه ای بر صغرای این استدلال نباشد، کبرای این قیاس صحیح نیست؛ زیرا غلبه تنها در صورتی می تواند موجب انصراف شود که ناشی از کثرت انس و استعمال باشد نه اکمل بودن و یا غلبه وجودی فرد. هر چه لفظ در معنایی بیشتر استعمال شود، انس با آن بیشتر می شود، چه آن معنی، فرد اکمل باشد و چه نباشد و اعم از اینکه غلبه وجودی داشته باشد یا نداشته باشد. در نتیجه تنها کثرت استعمال، سبب ظهور انصرافی می شود و انصراف ناشی از غلبه وجودی (مانند غلبه سرقت فیزیکی در زمان نزول آیه و صدور روایات) مانع تمسک به اطلاق نخواهد بود.^{۴۲}

مناقشه دوم: ممکن است گفته شود که تمسک مزبور اگرچه به صورت کلی صحیح می باشد، منتهی در باب حدود با توجه به حاکمیت قاعده «الحدود تدراً بالشبهات» در هنگام شک و شبهه باید به مقتضای قاعده درء، حد را از سارق ساقط کرد.

در جواب از مناقشه دوم گفته می شود: اگرچه قاعده «الحدود تدراً بالشبهات» به عنوان قاعده اختصاصی در ابواب فقه جزایی خصوصاً باب حدود محسوب می شود، منتهی باید دانست که تمسک به مقتضای این قاعده و منتفی دانستن اجرای حد، در صورتی است که هیچ شمولیتی از ناحیه اطلاق وجود نداشته باشد، اما با احراز اطلاق و شمولیت آن وجهی برای تمسک به مقتضای قاعده درء

۴۲. خراسانی، کفایة الاصول، ص ۷۲؛ جزائری، منتهی الدرایه، ج ۱، ص ۴۵۳-۴۵۴؛ ایروانی، نهایة النهایه، ج ۱، ص ۱۰۰؛ موسوی حائری، نهایة الوصول، ص ۲۴۰.

نیست.^{۴۳} در مقام بحث نیز وجهی برای تمسک به این قاعده پس از شمولیت اطلاق آیه ۳۸ سوره مائده و روایات وارده در اجرای حد قطع بر سارق بر فرض مزبور نیست.

دلیل دیگری که می توان به واسطه آن اجرای حد بر سارق اینترنتی را ثابت کرد، تنقیح مناط است که از جمله اصول لفظیه به شمار می رود؛ زیرا سرقت با توجه به ادله حد سرقت، در برخی روایات دیگر همچون روایت محمد بن سنان^{۴۴}، سرقت به علل مختلفی همچون وجود نابودی و فسادهای متعدد در آن، قتل و کشتار، از بین رفتن اموال و رها کردن کسب و تجارت و ... حرام دانسته شده است. شکی نیست که تمامی این علل گاه به نحو گسترده تر، در سرقت های اینترنتی نیز وجود دارد؛ لذا از باب تنقیح مناط نیز می توان اجرای حد بر سارق اینترنتی را ثابت کرد.

با توجه به اثبات احراز رکن مادی و روانی (قصد سرقت) در سرقت اینترنتی و با در نظر گرفتن اهمیت موضوع، در مورد رکن قانونی باید گفت که اگرچه از باب اطلاق و یا تنقیح مناط می توان شمولیت ماده ۲۶۸ قانون مجازات اسلامی را در باره سارقین اینترنتی احراز کرد، با این حال از آنجا که تصریح، لازمه قوانین کیفری است، شایسته است با اصلاح ماده مزبور و یا الحاق تبصره ای به آن، بر این نکته تصریح گردد که اگر این گونه از سرقت ها در فضای مجازی هم صورت گیرد، در زمره مصادیق سرقت های مستوجب حد خواهد بود.

۴۳. فاضل لنکرانی، الحدود، ص ۵۳۳-۵۳۵؛ همان، درس خارج فقه الحدود و التعزیرات؛ نجفی، جواهر الکلام، ج ۴۱، ص ۴۹۹.

۴۴. قمی، عیون اخبار الرضا (ع)، ج ۲، ص ۹۶؛ حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۸، ص ۲۴۱ و ۲۴۲.

منابع و مأخذ

۱. قرآن کریم

۲. ابن ادریس حلی، محمد بن منصور بن احمد، السرائر، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۴۰۶ هـ. ق.

۳. انصاری، مرتضی بن محمد امین، کتاب المکاسب، کنگره جهانی بزرگداشت شیخ اعظم، قم، ۱۴۱۵ هـ. ق.

۴. ایروانی، علی، نهاية النهاية فی شرح الکفاية، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۷۰ ش.

۵. بروجردی، سید حسین، الحاشية علی الکفاية، انتشارات انصاریان، بی جا، ۱۴۱۲ هـ. ق.

۶. برقی، ابو جعفر احمد بن محمد بن خالد، الرجال، دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۸۳ ش.

۷. تبریزی، جواد بن علی، أسس الحدود و التعزیرات، دفتر آیت الله تبریزی، قم، ۱۴۱۷ هـ. ق.

۸. تبریزی، غلامحسین، اصول مذهب، چاپ طوس، بی جا، بی تا.

۹. ثعالبی، عبدالملک بن محمد، فقه اللغة، دارالکتب العلمیة، بیروت، ۱۴۱۴ هـ. ق.

۱۰. جزایری، محمد جعفر، منتهی الدراية فی توضیح الکفاية، قم، مؤسسه دارالکتاب، ۱۴۱۵ هـ. ق.

۱۱. جزیری، عبد الرحمن و جمعی از نویسندگان، الفقه علی المذاهب الأربعة، دار الثقلین، بیروت، ۱۴۱۹ هـ. ق.

۱۲. جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح، بی نا، بیروت، ۱۴۱۸ هـ. ق.

۱۳. حرّ عاملی، محمد بن الحسن، وسائل الشیعة، مؤسسه آل البيت (ع) لإحياء التراث، قم، ۱۴۰۹ هـ. ق.

۱۴. حسین علی بای و بابک پور قهرمانی، بررسی فقهی حقوقی جرائم رایانه ای، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، قم، ۱۳۸۸ هـ. ش.
۱۵. حسین نژاد، سید مجتبی، تقریرات درس خارج اصول آیت الله العظمی شیخ جعفر سبحانی.
۱۶. تقریرات، درس خارج فقه آیت الله العظمی شیخ جعفر سبحانی.
۱۷. تقریرات، درس خارج فقه آیت الله العظمی شیخ محمد فاضل لنکرانی.
۱۸. حسینی، حمزة بن علی (ابن زهره)، غنية النزوع، مؤسسه امام صادق (ع)، قم، ۱۴۱۷ هـ. ق.
۱۹. حسینی فیروزآبادی، سید مرتضی، عناية الاصول، فیروزآبادی، قم، ۱۴۰۰ هـ. ق.
۲۰. حلبی، ابو صلاح تقی الدین، الکافی فی الفقه، بی نا، ۱۴۰۳ هـ. ق.
۲۱. حلّی، یحیی بن سعید، الجامع للشرایع، بی نا، بی تا.
۲۲. خراسانی، ملا محمد کاظم (آخوند)، کفایة الاصول، مؤسسه آل البيت (ع) لإحياء التراث، قم، ۱۴۰۹ هـ. ق.
۲۳. خوانساری، سید احمد بن یوسف، جامع المدارق، مؤسسه اسماعیلیان، قم، ۱۴۰۵ هـ. ق.
۲۴. خویی، سید ابوالقاسم موسوی، مبانی تکملة المنهاج، مؤسسة إحياء آثار الإمام الخوئی ره، قم، ۱۴۲۲ چاپ اول، هـ. ق.
۲۵. راشد صیمری بحرانی، مفلح بن الحسن بن رشید بن صلاح، غایة المرام، دارالهادی، بیروت، ۱۴۲۰ هـ. ق.
۲۶. زرکش، بدرالدین، البحر المحيط، دارالکتب العلمیه، بیروت، ۱۴۲۱ هـ. ق.
۲۷. سیوری، جمال الدین مقداد بن عبدالله (فاضل مقداد)، التنقیح الرائع، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، قم، ۱۴۰۴ هـ. ق.
۲۸. شریف مرتضی، علی بن الحسین، الانتصار، دفتر انتشارات اسلامی، قم،

- ۱۴۱۵ هـ. ق.
۲۹. شهید ثانی، زین الدین بن علی، الروضة البهية، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۴۱۲ هـ. ق.
۳۰. _____، مسالك الافهام، مؤسسة المعارف الإسلامية، قم، ۱۴۱۳ هـ. ق.
۳۱. صدر، محمد باقر، بحوث في علم الأصول، الدار الإسلامية، بيروت، ۱۴۱۷ هـ. ق.
۳۲. طباطبائی، سید علی بن محمد، رياض المسائل، مؤسسه آل البيت (ع) لإحياء التراث، قم، ۱۴۱۸ هـ. ق.
۳۳. طباطبائی قمی، تقی، آراؤنا في أصول الفقه، محلاتی، قم، ۱۳۷۱ ش.
۳۴. طرابلسی، عبدالعزیز (قاضی ابن برآج)، جواهر الفقه، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۴۱۱ هـ. ق.
۳۵. _____، المهدّب، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۴۰۶ هـ. ق.
۳۶. طوسی، ابوجعفر محمد بن الحسن، الاستبصار، دارالکتب الإسلامية، تهران، ۱۳۹۰ هـ. ق.
۳۷. _____، تهذيب الاحكام، دارالکتب الإسلامية، تهران، ۱۴۰۷ هـ. ق.
۳۸. _____، الخلاف، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۴۱۳ هـ. ق.
۳۹. _____، الرجال، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۴۲۷ هـ. ق.
۴۰. _____، الفهرست، المكتبة الرضوية، نجف اشرف، بی تا.
۴۱. _____، المبسوط، المكتبة المرتضوية، تهران، ۱۳۸۷ ش.
۴۲. _____، النهاية، دارالکتب العربی، بيروت، ۱۴۰۰ هـ. ق.
۴۳. طوسی، محمد بن علی بن حمزه، الوسيلة، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، قم، ۱۴۰۸ هـ. ق.
۴۴. عاملی، ابوجعفر محمد بن حسن، استقصاء الاعتبار، مؤسسه آل البيت (ع) لإحياء التراث، قم، ۱۴۱۹ هـ. ق.
۴۵. عراقی، ضیاء الدین، الاجتهاد والتقليد، نوید اسلام، قم، ۱۳۸۸ ش.

۴۶. _____، نهاية الافكار، دفتر انتشارات اسلامي، قم، ۱۴۱۷هـ.ق.
۴۷. علامه حلي، الخلاصه، بي نا، بي جا، بي تا.
۴۸. _____، قواعد الاحكام، دفتر انتشارات اسلامي، قم، ۱۴۱۳هـ.ق.
۴۹. _____، مختلف الشيعة، دفتر انتشارات اسلامي، قم، ۱۴۱۳هـ.ق.
۵۰. علوي، سيد عادل، احكام السرقة على ضوء القرآن والسنة (تقريرات درس خارج آيت الله العظمي مرعشي نجفي)، بي نا، بي تا.
۵۱. علوي عاملي، ميرسيد احمد، مناهج الاخيار، مؤسسه اسماعيليان، قم، بي تا.
۵۲. فاضل لنكراني، محمد، تفصيل الشريعة في شرح تحرير الوسيله - الحدود، مركز فقهی ائمه اطهار(ع)، قم، ۱۴۲۲هـ.ق.
۵۳. _____، جامع المسائل، انتشارات امير قلم، قم، بي تا.
۵۴. فاضل لنكراني، محمد جواد، سيري كامل در اصول فقه (تقريرات درس خارج اصول فقه آيت الله العظمي شيخ محمد فاضل لنكراني)، دفتر انتشارات اسلامي، قم، ۱۳۷۹هـ.ش.
۵۵. فراهيدي، خليل بن احمد، كتاب العين، منشورات الهجرة، قم، ۱۴۱۰هـ.ق.
۵۶. فيض كاشاني، محمد محسن بن شاه، مفاتيح الشرايع، بي نا، بي جا، بي تا.
۵۷. كافي الكفاة، اسماعيل بن عباد، المحيط في اللغة، عالم الكتاب، بيروت، ۱۴۱۴هـ.ق.
۵۸. كشّي، ابو عمرو محمد بن عمر بن عبد العزيز، الرجال، مؤسسه نشر دانشگاه مشهد، مشهد، بي تا.
۵۹. كليني، ابو جعفر محمد بن يعقوب، الكافي، دار الكتب الاسلاميه، بي جا، ۱۴۰۷هـ.ق.
۶۰. محقق حلي، نجم الدين جعفر بن الحسن (محقق اول)، شرائع الاسلام، مؤسسه اسماعيليان، قم، ۱۴۰۸هـ.ق.
۶۱. _____، المختصر النافع، مؤسسة المطبوعات الدينية، قم، ۱۴۱۸هـ.ق.

۶۲. مرکز تحقیقات فقهی (حوزه معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه)،

گنجینه آرای فقهی قضایی، بی نا، قم، بی تا.

۶۳. مظفر، محمدرضا، اصول الفقه، انتشارات اسماعیلیان، قم، بی تا.

۶۴. مؤسسه آموزشی و پژوهشی قضا، گنجینه استفتائات قضایی، بی نا، بی جا، بی تا.

۶۵. مغنیه، محمد جواد، علم اصول الفقه فی ثبوت الجدیة، بی نا، بی جا، بی تا.

۶۶. مقدس اردبیلی، احمد بن محمد، مجمع الفائدة والبرهان، دفتر انتشارات

اسلامی، قم، ۱۴۰۳هـ.ق.

۶۷. موسوی اردبیلی، سید عبدالکریم، فقه الحدود والتعزیرات، مكتبة

امیرالمؤمنین، بی جا، ۱۴۱۳هـ.ق.

۶۸. موسوی حائری، مصطفی محسن، نهاية الوصول الى كفاية الأصول، مطبعة

الآداب، نجف اشرف، بی تا.

۶۹. موسوی خمینی، سید روح الله، تحرير الوسيلة، مؤسسه مطبوعات دار

العلم، قم، بی تا.

۷۰. ———، كتاب البيع، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، قم، بی تا.

۷۱. نائینی، محمد حسین، فوائد الأصول، دفتر انتشارات اسلامی، قم،

۱۴۱۷هـ.ق.

۷۲. نجاشی، أبی العباس أحمد بن علی، الرجال، دفتر انتشارات اسلامی، قم،

۱۴۰۷هـ.ق.

۷۳. نجفی، محمد حسن بن باقر، جواهرالکلام، دار احیاء التراث العربی،

بیروت، بی تا.

مقالات

۷۴. علی اکبر ایزدی فرد و علی پردهی حاجی، سرقت اینترنتی: حدی یا

تعزیری، نشریه فقه و اصول، ش ۱، ص ۸۹، ص ۶۳.